

Gheorghe Iorga, *Sfidarea secundarului. Alte eseuri critice*, București, Tracus Arte, 2023

Cunoscut ca traducător din și în persană, Gheorghe Iorga își completează profilul intelectual printr-un nou volum, *Sfidarea secundarului. Alte eseuri critice* (București, Tracus Arte, 2023), care ni-l dezvăluie ca subtil hermeneut și comparatist de anvergură. Lucrul acesta n-ar trebui să surprindă. Exista, ce-i drept, prejudecata potrivit căreia avem de-a face cu un specialist în cultura orientală, cu un persanolog, însă nu trebuie uitat că Iorga este autorul unor solide exegeze dedicate lui Rainer Maria Rilke, Lucrețiu, Paul Valéry și Fernando Pessoa, plus al câtorva volume cu titluri grăitoare: *Rândunica din nasul lui Buddha* (2012), *Ispitele textului și demonii interpretării* (2016), *Când muzele mai purtau corset* (2022). Cum se poate lesne observa, compasul său hermeneutic e larg deschis, demonstrând, o dată în plus, elasticitate și curiozitate, calități definitorii pentru un intelectual rafinat, care, după decenii de acumulări, a dat drumul la cărți, valorificându-și preocupările mai vechi pentru literatura universală și pentru studiul comparativ.

Așa cum ne-o arată și titlul, volum de față are o asumată finalitate polemică, intrând în dialog cu o întreagă tradiție exegetică. Gheorghe Iorga revizitează câțiva scriitori canonici, propunând unghiuri de lectură diferite, în răspăr cu interpretările consacrate. E un gest care probează nu doar asimilarea unor opinii avizate, ci și îndrăzneala de a le chestiona și, de ce nu, amenda. Reluând dosarul Dostoievski-Tolstoi, Iorga vede în relația dintre cei doi uriași prozatori „un uimitor dialog literar”, „un dialog critic” care depășește cadrele strâmte ale unei inevitabile rivalități, deslușind în rândurile tăioase ale lui Dostoievski despre Anna Karenina (pe care Tolstoi a refuzat să le citească) „o extraordinară anticipare a sorții lui Tolstoi: dar, pesemne, și o înțelegere intimă a ceea ce poartă, în ele, personajele romanelor sale...” Nu altfel stau lucrurile cu Franz Kafka, pe care Iorga îl reinterpretează din perspectiva minoratului, într-un splendid eseu care contestă ideea unui prozator abstract, detașat de lumea în care trăiește, pledând pentru unuia ancorat în realitățile vremii sale: „A-l reciti pe Kafka acceptând că în spatele profetului închis în camera lui se află un om angajat în problematica timpului său, militând pentru recunoașterea națională a poporului său înseamnă, nici mai mult, nici mai puțin, a accepta că apărarea împotriva derivelor științei absolute, ale violenței care exclude și anihilează orice alteritate, ale miturilor totalitare nu se situează – sau mai mult – în glorificarea unei literaturi pure, ci, dimpotrivă, în chiar înscrierea literaturii în inima omului. În sensul acestor afirmații, concluzii ale noilor cercetători, Kafka s-a metamorfozat din profet în simptom...”

Gheorghe Iorga nu se oprește doar asupra unor scriitori consacrați, ci și asupra unora mai puțin cunoscuți, încercând astfel o flexibilizare a rigidului canon occidental, încremenit în propria formulă și, ca atare, insensibil la ceea ce vine din exterior. Numai așa se explică interesul pentru poeți ca Forugh Farrokhzād, Severo Sarduy, Nicolas Gilbert sau Victor Escousse. Paginile dedicate lor echivalează cu o încercare de a crea punți către personalități pe nedrept neglijate, cărora li s-a refuzat, din ignoranță sau din aroganță, accesul la masa bogaților. Forugh, spre exemplu, este considerată o scriitoare exemplară prin faptul că a produs un adevărat șoc în literatura iraniană, dominată, secole de-a rândul, de strivitoarea tradiție a „Șăhnâmeh”. Importanța poeziei sale nu poate fi înțeleasă cu adevărat decât prin raportare la această

tradiție caracteristică lumii persane, pe care Gheorghe Iorga o cunoaște ca nimeni altul.

Cartea lui Gheorghe Iorga intrigă și, în egală măsură, place prin diversitatea problemelor atacate. El nu scrie doar despre scriitori (omologați sau nu), ci și despre teme incitante cum ar fi boema, metapovestirea sau poetul blestemat. Sunt eseuri teoretizant-reflexive, în care criticul ajustează puncte de vedere aparent infailibile, cum ar fi cel potrivit căruia mitul poetului blestemat este un *topos* definitoriu pentru a doua jumătate a veacului al XIX-lea. În fapt, demonstrează Iorga, pornind de la excelenta lucrare a lui Pascal Brissette, *La malédiction littéraire. Du poète crotté au génie malheureux*, rădăcinile ideii de poet blestemat coboară în Antichitate, străbat Evul Mediu și capătă strălucire în epoca lui Baudelaire și Verlaine, având însă, o vechime redutabilă, întrucât nefericirea poetului e un loc comun pentru secolele XVIII-XIX, câtă vreme se considera, pe baza teoriei umorilor, că melancolia, sărăcia și persecuția sunt atribute inerente ale celui care scrie.

Gheorghe Iorga nu e doar un erudit și rafinat comentator, ci și un pasiona(n)t teoretician literar, preocupat în permanență de obiectul, metodologia și prefacerile literaturii comparate, urmărind, cu vervă, noutățile din domeniu, într-un lăudabil efort de actualizare la cele mai recente mutații ale disciplinei. Deloc întâmplător, cartea include și câteva eseuri dedicate metaforei vii, metapovestirii, discursului, convențiilor discursive ale poeziei sau semioticii vizuale din lucrarea dedicată lui Pavel Șușară lui Constantin Brâncuși. Cu trimiteri bogate, care pornesc de la estetica aristotelică și se opresc, să zicem, la un avizat cercetător contemporan ca Franco Moretti, ale cărui contribuții sunt analizate în eseul „În afara canonului. Punerii în serie, cicluri literare, configurări”.

În tot, *Sfidarea secundarului* confirmă, prin erudiția și nervul polemic al eseurilor incluse, că Gheorghe Iorga este unul dintre comparațiștii importanți ai prezentului, cartea sa reprezentând, cum se spune în jargonul de specialitate, o contribuție necesară în tentativa de revitalizare a unei discipline care se vede tot mai amenințată de evoluțiile post-umane, deloc favorabile domeniului umanioarelor.

Adrian Jicu¹

Cătălina Bălinișteanu, *Femei, corpuri și pasiuni în literatura lui Heinrich Mann*, Iași, Editura Universității „Alecsandru Ioan Cuza” din Iași, 2012, 385 p.

Așa cum afirmă profesorul Andrei Corbea-Hoișie, autorul cuvântului-înainte și coordonatorul tezei de doctorat a autoarei Cătălina Bălinișteanu, opera lui Heinrich Mann a fost neglijată nejustificat în condițiile în care poate oferi o cheie de înțelegere a relației dintre producția intelectuală și istoria Europei sfârșitului de secol XIX. Pierderea încrederii în resorturile supranaturale ale ființei a făcut ca generația sfârșitului de secol să fie atrasă de profunzimilor atavice ale omenescului. Acest fapt s-a reflectat într-o răsturnare a valorilor tradiționale, cultivate de spiritul burghez și o căutare a sensului în simțuri. Din acest punct de vedere, Heinrich Mann a fost, prin

¹ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.